

LIETUVOS ARCHITEKTŲ RŪMAI

Kalvarijų g. 1, Vilnius. Tel. (+370 5) 2754241, el. p. info@architekturumai.lt, www.architekturumai.lt
Atsiskaitomoji sąskaita LT50 7044 0600 0606 7130 AB SEB, kodas 70440. Įstaigos kodas 301111540

Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija

2022-12-12 Nr. S22/12/406

El. paštas: info@am.lt
eduardas.vaitkevicius@am.lt
giedre.stonciene@am.lt
kristina.kavaliauskaite@am.lt
sigute.alisauskiene@am.lt
mindaugas.zolynas@am.lt

DĖL REGIONINIŲ PARKŲ NUOSTATŲ DERINIMO

Lietuvos architektų rūmai (toliau – **Rūmai**) susipažino su Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. balandžio 29 d. nutarimo Nr. 490 „Dėl regioninių parkų nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo projektu, kuriuo keičiami ir nauja redakcija išdėstomi 27 regioninių parkų nuostatai (toliau – **Nuostatai**). Atkreipiame dėmesį, kad nepaisant tiesioginių sąsajų su architektūra, Rūmai nebuvo įtraukti į derinančių institucijų sąrašą, dėl ko apie inicijuojamus pakeitimus sužinojome tik 2022-11-14. Akivaizdu, kad dėl didelės pakeitimų apimties, Rūmai negalėjo susipažinti ir pateikti pastabas Nuostatų projektams iki numatyto derinimo termino pabaigos - 2022-11-23. Vis dėlto džiaugiamės, kad 2022-12-01 susitikimo tarp Rūmų ir Lietuvos Respublikos Aplinkos ministerijos (toliau – **AM**) metu, AM atstovai įsiklausė į architektų bendruomenės pastabas ir nurodė, kad Nuostatų projektai bus svarstomi papildomai, dėl ko ir teikiame žemiau išdėstytas pastabas, bei laukiame kvietimo gyvai diskusijai. Atsižvelgdami, kad visų 27 regioninių parkų teisinis režimas iš esmės sutampa, teikiame bendras pastabas aktualias visiems Nuostatų projektams:

1. Vadovaujantis konstituciniu teisės aktų hierarchijos principu¹ Nuostatai kaip vietovės lygmens poįstatyminiai teisės aktai turi įgyvendinti (atitikti) visus susijusius aukštesnės galios teisės aktus - įstatymus ir nacionalinio lygmens poįstatyminius teisės aktus, todėl Nuostatų 2 punkte nurodomą teisės aktų sąrašą siūlome papildyti nuorodomis į **Lietuvos Respublikos architektūros įstatymą, Lietuvos Respublikos Bendrąjį planą (toliau – LRBP)², Nacionalinio kraštovaizdžio tvarkymo planą (toliau – LNKTP)³ ir Rekreacinių teritorijų naudojimo, planavimo ir apsaugos nuostatus⁴. Papildomai atkreipiame dėmesį, kad Nuostatų tekstas turėtų būti suderintas ir su **konkrečios savivaldybės, kurios teritorijoje yra parkas, bendruoju planu ir savivaldybės ir vietovės lygmens kompleksinio teritorijų planavimo dokumentais**. Pažymime, kad šių**

¹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. gegužės 23 d., 2007 m. rugpjūčio 13 d., 2013 m. balandžio 2 d. nutarimai

² Lietuvos Respublikos bendrasis planas patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2021 m. rugsėjo 29 d. nutarimu Nr. 789 „Dėl Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano patvirtinimo“

³ Nacionalinio kraštovaizdžio tvarkymo planas patvirtintas Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2015 m. spalio 2 d. įsakymu Nr. D1-703 „Dėl Nacionalinio kraštovaizdžio tvarkymo plano patvirtinimo“

⁴ Rekreacinių teritorijų naudojimo, planavimo ir apsaugos nuostatai patvirtinti Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2004 m. sausio 20 d. įsakymu Nr. D1-35 „Dėl Rekreacinių teritorijų naudojimo, planavimo ir apsaugos nuostatų patvirtinimo“

teisės aktų įtraukimas būtinas siekiant išvengti teisės aktų kolizijų ir užtikrinti bendrųjų principų ir sprendinių laikymąsi. Manome, kad visi aukščiau išvardinti teisės aktai yra tiesiogiai susiję su išsamesiu ir integralaus regioninių parkų teisinio reguliavimo sukūrimu.

2. Pažymime, kad Nuostatuose vartojama „*kultūrinių kompleksų*“ sąvoka Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme (toliau – NKPAĮ) (aktuali redakcija nuo 2022-07-16) jau nebevartojama, todėl vadovaudamiesi NKPAĮ 2 straipsnio 14 ir 18 dalimis prašome Nuostatuose „*kultūrinių kompleksų*“ sąvoką keisti į „**kultūros paveldo objektai ir vietovės**“. Taip pat kultūros paveldo **objektai ir vietovės Nuostatuose turi būti įvardinami Kultūros vertybių registre (toliau – KVR) įrašytais pavadinimais, kartu nurodant KVR registracijos kodus**. Nuostatuose identifikuojamų objektų pavadinimų suderinimas su KVR padidintų vertybių apsaugos aiškumą ir neabejotinai palengvintų Nuostatų taikymą praktikoje.
3. Kultūros paveldo objektų ir vietovių, patenkančių į regioninio parko teritoriją, paveldosaugos reikalavimai nustatomi individualiais ir/ar tipiniais apsaugos reglamentais arba tvarkymo planais, parengtais NKPAĮ nustatyta tvarka. Pažymime, kad specialus įstatyminis kultūros vertybių apsaugos teisinis reguliavimas negali būti keičiamas ar dubliuojamas Lietuvos Respublikos vyriausybės lygmens Nuostatų normomis, todėl siūlome Nuostatus papildyti bendra taisykle: „**Nuostatų reikalavimai netaikomi kultūros paveldo objektų teritorijoms ir kultūros paveldo vietovėms. Minėtose teritorijose ir vietovėse darbų vykdymo tvarka nustatoma individualiuose ir/ar tipiniuose apsaugos reglamentuose, tvarkymo planuose ar paveldosaugos reikalavimuose, darbai atliekami nepažeidžiant nustatytų vertybių ir laikantis Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo ir Specialių žemės naudojimo sąlygų įstatymo.**“ Pabrėžiame, kad ši taisyklė turi būti pakartojama visuose Nuostatų punktuose, kuriuose yra formuojami etnografiniam regionui būdingi reikalavimai statomiems pastatams, atstatomų statinių architektūrai ir gyvenviečių planavimui (pvz. Biržų regioninio parko nuostatų 7.1.3; 8; 8.1; 8.2; 13; 17.4; 25 punktai). Pažymime, kad visuose regionuose gausu registruotų kultūros vertybių, kurios neatitinka etnografiniam regionui būdingų architektūros ir planavimo tradicijų, todėl nenumačius minėtos išimties, kyla rizika, kad vadovaujantis Nuostatais (dirbtinai suteikiant etnografinius bruožus) gali būti prarastos šios unikalios vertingos savybės.
4. Siūlome analogišką reguliavimą taikyti ir apleistiems žemės ūkio įmonių pastatams (kurie nėra registruoti kultūros paveldo objektai), t. y. šių pastatų rekonstravimas turėtų būti atliekamas vadovaujantis architektūros kokybės kriterijais (Architektūros įstatymo 11 straipsnis), o ne dirbtiniu etnografinio regiono bruožų taikymu.
5. Rūmų nuomone Nuostatų III ir IV skyrių pavadinimai ir Nuostatuose dažnai vartojamas apibrėžimas: „**etnografiniam regionui būdingų sodybų statyba ir planavimas**“ prieštarauja Statybos įstatymui ir Architektūros įstatymo 1 straipsniui ir 2 straipsnio 3 dalyje pateiktam architektūros sąvokos apibrėžimui. Lingvistiškai vertinant Nuostatų III, IV skyrių pavadinimo formulotę, galima išvada, kad sodybų planavimui taikomi specialūs (atskiri) reikalavimai. Pabrėžiame, kad architektūriniai reikalavimai taikomi visų paskirčių ir kategorijų statiniams. Statybos įstatyme, tradicinės sodybos nėra įvardijamos, kaip atskira statinių rūšis (kategorija), kuriai būtų taikomi kitokie, nei įtvirtinti Architektūros įstatyme, reikalavimai. Papildomai pažymime, kad statiniai (sodybos) yra **projektavimo** darbų objektas (Statybos įstatymo 1 straipsnio 1 dalis), tuo tarpu, **planavimo** objektas yra teritorijos (Teritorijų planavimo įstatymo 1 straipsnio 1 dalis), todėl atsižvelgdami į aukščiau išdėstytus argumentus, siūlome keisti Nuostatų III ir IV skyrių pavadinimus ir išdėstyti taip: „**III skyrius APSAUGOS, ETNOGRAFINIO REGIONO ARCHITEKTŪROS IR SODYBŲ PLANAVIMO [Regiono pavadinimas] ARCHITEKTŪROS TRADICIJOMIS**“

PAGRĮSTI REIKALAVIMAI, TAIKOMI VISOSE REGIONINIO PARKO FUNKCINIO PRIORITETO ZONOSE.“

„IV skyrius APSAUGOS, ETNOGRAFINIO REGIONO ARCHITEKTŪROS IR SODYBŲ PLANAVIMO [Regiono pavadinimas] ARCHITEKTŪROS TRADICIJOMIS PAGRĮSTI REIKALAVIMAI, TAIKOMI REGIONINIO PARKO KONSERVACINIO FUNKCINIO PRIORITETO ZONOSE“

Sąvoką „sodyba“, visuose šių skyrių punktuose, siūlome keisti sąvoka „**gyvenvietės**“ ir numatyti, kad **visiems pastatams ir statiniams taikomi Architektūros įstatymu apibrėžti architektūros kokybės kriterijai**, pvz.: Biržų regioninio parko nuostatų 7.1.3 papunktį pakeisti ir išdėstyti taip:

„7.1.3. [Regiono pavadinimas] etnografiniam regionui būdinga ~~sodybų~~ statyba (išskyrus kultūros paveldo objektų, vietovių vertybių teritorijas), pagrįsta šiam regionui taikomais architektūros ir ~~sodybų gyvenviečių~~ planavimo reikalavimais, ~~plūkto molio ūkinių pastatų išsaugojimas ir atkūrimas~~ (Pastaba: plūkto molio ūkinius pastatus siūlome išbraukti atsižvelgdami į tai, kad Labanoro regioninio parko nuostatų projekte šio reikalavimo nėra);“

6. Siekiant užtikrinti aiškesnį reguliavimą ir išvengti tų pačių sąvokų daugkartinio pasikartojimo visuose 27-iose Nuostatuose siūlome Nuostatų 3 punktuose suformuluotas, daugumai saugomų teritorijų bendras sąvokas ir jų apibrėžimus perkelti į Rekreacinių teritorijų naudojimo, planavimo ir apsaugos nuostatus⁵ ir konkretaus regiono nuostatuose palikti tik tam regionui būdingų sąvokų apibrėžimus. Rūmų nuomone turėtų būti perkeltos šios sąvokos: **Apžvalgos aikštelė (regykla), Atokvėpio vieta, Dvaro (palivarko) sodyba, Kraštovaizdžio estetinė vertė, Lankomi objektai, Mažieji kraštovaizdžio architektūros elementai, Mokomasis takas, Pažintinis takas; Poilsio vietė, Rekreaciniai pastatai, Stovyklavietė, Tradicinė etnografinio regiono architektūra**. Pažymime, kad visuose Nuostatuose kartojant tas pačias sąvokas kuriamas perteklinis teisinis reguliavimas. Perkėlus bendras sąvokas į vieną dokumentą, Nuostatai galėtų būti papildomi nuoroda:

„**Kitos Nuostatuose vartojamos sąvokos atitinka jų apibrėžtis, pateiktas 2 punkte nurodytuose teisės aktuose. Kultūrinis, miestiškasis ir saugomas kultūrinis kraštovaizdis suprantamas taip kaip apibrėžta Lietuvos Respublikos bendrajame plane ir Lietuvos nacionalinio kraštovaizdžio tvarkymo plane.**“

7. Atkreipiame dėmesį, kad nekilnojamųjų kultūros vertybių atkūrimas galimas tik NKPAI 23 straipsnio 5 dalyje išvardintais atvejais (*neišlikusios nekilnojamųjų kultūros vertybės atkūrimas išimtiniais atvejais pagal nustatytas neišlikusias vertingąsias savybes, atliekant tyrimais pagrįstus tvarkomuosius paveldosaugos, statybos ir kraštotvarkos darbus. Atkuriant išsaugomos atkuriamos vertybės išlikusios dalys ir elementai, jie grąžinami į pirminę vietą, tiksliai pakartojamos ar naujai sukuriamos neišlikusios dalys ir elementai*), todėl „**atkūrimas**“, kaip vienas iš Nuostatų tikslų, gali būti nurodomas **tik gamtinių kompleksų ir objektų atžvilgiu**.
8. LRBP sprendiniais suformuoti ir aprašyti **kultūrinio kraštovaizdžio tipai**. „Kultūrinis kraštovaizdis suvokiamas kaip žmogaus veiklos sukurtas ir jo harmoningą sambūvį su aplinka atspindintis kraštovaizdis. Šiuo pagrindu saugomos istoriškai susiformavusios vertingos panoramos, siluetai, perspektyvos, gatvių išklotinės, dėl to siūlome Nuostatuose aiškiai įvardinanti **unikalius kiekvieno regiono gamtinius ir kultūrinius kraštovaizdžius**. Pažymime, kad kraštovaizdžiai yra ne mažiau svarbus regioninio parko vertę formuojantis junginys, kurio tinkama priežiūra leidžia užtikrinti gamtinių ir kultūros paveldo objektų ir vietovių vizualinį suvokimą ir kartu apsaugą. **Atkreipiame dėmesį, kad saugomi**

⁵ Rekreacinių teritorijų naudojimo, planavimo ir apsaugos nuostatai patvirtinti Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2004 m. sausio 20 d. įsakymu Nr. D1-35 „Dėl Rekreacinių teritorijų naudojimo, planavimo ir apsaugos nuostatų patvirtinimo“

kultūriniai kraštovaizdžiai yra formuojami kultūros paveldo išteklių (KVR duomenų) pagrindu ir sudaro Lietuvos kultūrinio kraštovaizdžio sistemos dalį. Visaverčio saugomo kultūrinio kraštovaizdžio tipai išskiriami atsižvelgiant į skirtingus antropogeninės veiklos suformuotus paveldo arealus. Šie arealai nėra homogeniški juos sudaro skirtingi, pagal reikšmingumą lemiančių vertingųjų savybių pobūdį, objektai. Atsižvelgiant į paveldo arealo kultūrinę vertę ir svarbą saugant tautos identitetą bei skirtingų reikšmingumą lemiančių vertingųjų savybių pobūdį ar jų derinį, formuojami **nacionalinės reikšmės ir regioninės reikšmės kultūros paveldo arealai** (LNKTP 86 punktas). LRBP 385 punkte nurodomi pagrindiniai kultūrinių kraštovaizdžių tipai ir pateikiamas jų aprašymas:

urbanizuotas **miestiškasis** – miestai, miesteliai, juose esantys statiniai ir jų kompleksai (istoriniai senamiesčiai, naujamiesčiai ir jų dalys, parkai, želdynai miestovaizdžiai);

urbanizuotas **kaimišškasis** – dvarai (sodybos, kompleksai, pavieniai dvarų pastatai, dvarvietės), etnografiniai kaimai, bažnytkaimiai ir jų dalys;

urbanizuotas **techninis inžinerinis** – senieji keliai, geležinkeliai ir jų priklausiniai, tiltai, malūnai, fortifikacijos objektai, kiti technikos paveldo objektai ir jų dalys;

archaiškasis – archeologiniai objektai (piliakalniai, alkakalniai, senovės gyvenvietės ir kt., jų dalys); memorialiniai objektai (kapinės, kryžiai ir kt.), jų teritorijos ir dalys.

Atkreipiame dėmesį, jog arealai ir saugomi kultūriniai kraštovaizdžiai turi GIS teritorinę dimensiją, todėl įgyvendinant LRBP ir LNKTP sprendinius siūlome visuose Nuostatuose, remiantis KVR duomenimis, išskirti (identifikuoti) ne tik gamtinius, bet ir kiekvieno regiono unikalius kultūrinius kraštovaizdžius ir įteisinti (numatyti) kraštovaizdžių apsaugai ir priežiūrai reikalingų darbų atlikimą, papildant Nuostatus nauju punktu: „**saugomo kultūrinio kraštovaizdžio ypatybių išryškavimo darbai - želdinių ir menkaverčių statinių, dengiančių kultūros paveldo objektus ar kultūros paveldo vietovių vertingąsias savybes šalinimo darbai - atidengiant vertinimo tarybos aktais fiksuotas išsklotines, perspektyvas, panoramas bei siluetus.**“

9. Pažymime, kad Nuostatuose neužsimenama apie kultūros ir tautinio paveldo įveiklinimą, įgyvendinamą derinant tradicines bei šiuolaikines, inovatyvias priemones. Atsižvelgdami į tai, kad saugomų kraštovaizdžių, kultūros paveldo objektų ir vietovių saugojimas yra nuolatinis „gyvas“ procesas, siūlome **Nuostatuose detalizuoti kultūrinio turizmo, rekreacijos ir kitų LRBP 173 punkte nurodytų priemonių, skirtų kultūrinių kraštovaizdžių, kultūros paveldo objektų ir vietovių įveiklinimui, įgyvendinimo tvarką.**
10. Nuostatuose (pvz.: Biržų regioninio parko nuostatų 6 punkte) nurodoma, kad kraštovaizdžio tvarkymo zonose teritorijos naudojamos ir apsauga reguliuojama vadovaujantis Saugomų teritorijų tipiniu apsaugos reglamentu, patvirtintu Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. rugpjūčio 19 d. nutarimu Nr. 996 „Dėl Saugomų teritorijų tipinio apsaugos reglamento patvirtinimo“. Pažymime, kad šio teisės akto reglamentavimas, atsižvelgiant į aktualias NKPAĮ, Specialiųjų žemės naudojimo sąlygų įstatymo ir Architektūros įstatymų redakcijas yra nepakankamas, **todėl siūlome nuostatą papildyti nuoroda į LRBP ir LNKTP ir išdėstyti taip:**

„Kraštovaizdžio tvarkymo zonose teritorijos naudojamos ir apsauga reguliuojama vadovaujantis Saugomų teritorijų tipiniu apsaugos reglamentu, patvirtintu Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. rugpjūčio 19 d. nutarimu Nr. 996 „Dėl Saugomų teritorijų

tipinio apsaugos reglamento patvirtinimo, Lietuvos Respublikos Bendroju planu⁶ ir Nacionalinio kraštovaizdžio tvarkymo planu⁷.”

11. Atkreipiame dėmesį, kad kraštovaizdžio draustiniuose draudžiama visų rūšių veikla galinti pažeisti nustatytų kultūros paveldo objektų ir vietovių vertingųjų savybių apžvalgą, todėl siūlytume Nuostatuose išskirti ne vieną ar kelis konkrečius draudimus, o pateikti bendrą taisyklę: **kultūrinių kraštovaizdžių teritorijose draudžiama veikla galinti pažeisti nustatytų kultūros paveldo objektų ir vietovių vertingųjų savybių (panoramų, perspektyvų, siluetų, išklotinių) apžvalgą.**

Vadovaudamiesi aukščiau pateiktomis pastabomis, manome, kad visi Nuostatų projektai struktūrine ir metodologine prasme yra painūs ir ne iki galo suderinti su Architektūros įstatymu, Statybos įstatymu ir nacionalinio lygmens teritorijų planavimo dokumentais. Siūlome šios Nuostatų redakcijos netvirtinti ir atlikti papildomas Nuostatų projektų korekcijas, kuriomis būtų atsisakyta perteklinio reguliavimo, papildyta aktualiu LRBP ir LNKTP reglamentavimu ir Nuostatų normos suderintos su aukštesnės galios teisės aktais. Papildomai siūlytume ir labai palaikytume iniciatyvą organizuoti Nuostatų pakeitimų klausimo svarstymą tarp visų suinteresuotų institucijų (kviečiant ir Rūmų atstovus), tam kad plačiame subjektų rate galėtų būti priimti sprendimai dėl reikalingų pakeitimų ir suformuluota nauja visapusišką regioninių parkų įveiklinimą ir išsaugojimą užtikrinanti Nuostatų redakcija.

Lietuvos architektų rūmų pirmininkas

Lukas Rekevičius

Kazimieras Labokas, el. paštas: kazimieras@architekturumai.lt

⁶ Lietuvos Respublikos bendrasis planas patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2021 m. rugsėjo 29 d. nutarimu Nr. 789 „Dėl Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano patvirtinimo“

⁷ Nacionalinio kraštovaizdžio tvarkymo planas patvirtintas Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2015 m. spalio 2 d. įsakymu Nr. D1-703 „Dėl Nacionalinio kraštovaizdžio tvarkymo plano patvirtinimo“